

1 užduotis

Tėvas migdo dukrą.	u tʃa u pɪntʰja? ja ka kʰu:n
Sūnus maitina dukrą.	u kʰu:n u pɪnba:m ja ka kʰu:n
Lyja.	ka slap
Šamanė padaro, kad lytų.	ka nɒŋkɲa ka pɪnslap
Sūnus puošia namą.	u kʰu:n u pɪnpʰo:ʔ ja ka ijɛŋ
Gėlė pražysta.	u sintieu u pʰo:ʔ
Šamanas miega.	u nɒŋkɲa u tʰja?
Sūnus padaro, kad lytų.	u kʰu:n u pɪnslap
Motina valgo.	ka tʃa ka ba:m
Gėlė maitina šamanę.	u sintieu u pɪnba:m ja ka nɒŋkɲa

Sakiniai buvo pateikti [khasių](#) kalba (čia ir toliau nuorodos į Vikipedią anglų kalba), priklausančia austroazinių kalbų šeimai. Ja kalbama Meghalajos valstijoje Indijoje.

Užduotyje vietoje tradicinės rašybos vartojama IPA (Tarptautinės fonetinės abėcėlės, TFA) transkripcija. Tai galios ir tolesnėms užduotims.

Priebalsiai /k^h, t^h, p^h/ yra [aspiruotieji](#) /k, t, p/ atitikmenys. Khasių kalboje kiekvienas iš šių šešių priebalsių gali būti vienintelis skirtumas tarp dviejų skirtingų žodžių, pvz. /paʔ/ ‚skleidžiantis garsą‘ : /p^haʔ/ ‚siūsti‘. /ʔ/ yra [glotalinis sprogstamasis](#) priebalsis. /ŋ/ yra [gomurinis nosinis](#) priebalsis, o /ɲ/ – [palatalinis nosinis](#). Kampuotas dvitaškis (:) žymi balsio ilgumą. /i/ yra [aukštutinio pakilimo vidurinės eilės balsis](#). Nurodytuose Vikipedijos straipsniuose galite paklausti šių garsų įrašų.

Pagrindinis užduoties akcentas buvo [kauzatyvai](#), iš pamatinių veiksmažodžių padaromi priešdėliu /pɪn-/. Būtent kauzatyvinė reikšmė sudaro skirtumą tarp ‚miegoti‘ ir ‚migdyti‘, taip pat – ‚valgyti‘ ir ‚maitinti‘.

Svarbūs ir vyriškosios bei moteriškosios giminės žymikliai /u/ ir /ka/, kurie šioje kalboje yra vienintelis skirtumas tarp ‚sūnų‘ ir ‚dukrų‘ (bei ‚tėvų‘ ir ‚motinų‘) reiškiančių frazių – pats daiktavardis abiem atvejais sutampa. Veiksniu (subjekto) /u/ ir /ka/ kartojami ir prieš veiksmažodį. Atskiras atvejis yra tokie veiksmažodžiai, kaip ‚lyja‘, neprisijungiantys subjekto – tokiu atveju vartojamas /ka/.

Galiausiai, /ja/ yra prielinksnis, iš esmės atstojantis lietuvių galininką (akuzatyvą).

Iš leksikos savitumų minėtina, kad /pɪnpʰo:ʔ/, šiaip jau reiškiantis ‚puošti, dekoruoti‘, formaliai yra kauzatyvas iš /pʰo:ʔ/ ‚žydėti‘.

2 užduotis

Ugnis sudegins namą.	təmtʃik təjeʔm copw
Meška nužudys elnią.	təwaʔm kart sə satw
Piemuo sulauks meškos.	mbrokpe təwaʔm najow
Meška sulauks piemens.	təwaʔm mbrokpe wunajow
Ugnis nužudys mešką.	təmtʃik təwaʔm wusatw
Aš pasamdysiu mokytoją.	ŋa sloppən skoʔŋ
Šuo sulauks manęs.	k ^h ə ŋa wunajow
Aš sulauksiu laiško.	ŋa tascok najoŋ
Aš sulauksiu šuns.	ŋa k ^h ə najoŋ
Piemuo pasamdys mokytoją.	mbrokpe sloppən skoʔrw
Elnias nužudys mokytoją.	kartsə sloppən wusatw
Mokytojas nužudys elnią.	sloppən kartsə satw
Laiškas sulauks manęs.	tascok ŋa wunajow

Užduotis buvo iš gjalrongų (Gyalrong) kalbos Jiāomùzú / Kyom-kyo dialekto. Ji parengta pagal Marios C. Prins [disertacija](#), kuri yra šio dialekto gramatika.

Žodžių tvarka šioje kalboje yra SOV – subjektas (veiksmo atlikėjas, veiksnys), objektas (veiksmo patyrėjas, papildinys), ir tik pabaigoje veiksmažodis.

Kai veiksmo atlikėjas yra ‚aš‘ (ŋa, 1 asmuo), veiksmažodis turi galūnę -ŋ. Kitais užduotyje pateiktais atvejais yra 3 asmuo – galūnė -w.

Pagrindinis užduoties akcentas buvo vadinamasis [inversinis žymėjimas](#), reiškiamas priešdėliu *wu-*. Konkrečiai, šis priešdėlis pasirodo tik tada, kai sakinyje nusakomas veiksmas atliekamas mažiau ‚veiksnaus‘ veikėjo su labiau ‚veiksniu‘ veikėju (pvz. šuo šeria žmogų, bet ne žmogus šunį). Kalbose, turinčiuose inversinį žymėjimą, galioja įvairios veiksnumo hierarchijos, kurios, viena vertus, tarp kalbų skiriasi, bet kita vertus, turi ir daug bendra.

Šiame gjalrongų kalbos dialekte gyvi žmonės laikomi (gramatiniu požiūriu) veiksniais už gyvūnus, o gyvūnai savo ruožtu veiksniais už negyvus objektus. (Iš tiesų ši hierarchija platesnė, tačiau užduočiai pasirinktas būtent toks jos fragmentas.)

Taigi, *wu-* vartojamas, kai (1) gyvūnas atlieka veiksmą su žmogumi, (2) negyvas objektas atlieka veiksmą su žmogumi, (3) negyvas objektas atlieka veiksmą su gyvūnu. Pavyzdžiai: (1) *elnias nužudys mokytoją*, (2) *laiškas lauks manęs*, (3) *ugnis pasamdys šunį*.

3 užduotis

Štai namas.	ej̃s e kazə
Esu name.	iʃtow nə kazə
Esu namie.	iʃtow ẽj̃ kazə
Štai vieta.	ej̃s u lugar
Esu vietoje.	iʃtow nu lugar
Esu vietoje Jūsų.	iʃtow ẽj̃ lugar di vose
Esu tose vietose.	iʃtow nesij̃ lugarij̃
Pažįstu tuos pavojus.	kuj̃nesu esij̃ p̃iriguj̃
Pažįstu aną vietą.	kuj̃nesu ẽkeli lugar
Štai Jūs.	ej̃s vose
Esu pavojuje. (= Man gresia pavojus.)	iʃtow ẽj̃ p̃irigu
Pažįstu namą.	kuj̃nesu e kazə
Esu anoje vietoje.	iʃtow nẽkeli lugar
Pažįstu tą vietą.	kuj̃nesu esi lugar

Užduotis buvo iš [portugalų](#) kalbos (čia ir toliau nuorodos į Vikipedią anglų kalba). Tai – romanų grupės, indoeuropiečių šeimos kalba. Pasirinktas jos europietiškas standartas, vartojamas Portugalijoje. Kita stambi teritorija, kur kalbama portugališkai, yra Brazilija.

Užduoties akcentas buvo vietos prielinksnis *em* /ẽj̃/, kuris patenka į kontraktijas su artikeliais *o* /u/ ir *a* /e/, o taip pat su kitais determinuojančiais žodžiais, tokiais, kaip *esse* /esi/ ‚tas‘ ir *aquele* /ẽkeli/ ‚anas‘.

Konkrečiai, /ẽj̃ + u/ yra /nu/, /ẽj̃ + e/ yra /nə/, /ẽj̃ + esi/ yra /nesi/, o /ẽj̃ + ẽkeli/ yra /nẽkeli/. Kitaip tariant, kontrahuotas /ẽj̃/ visais šiais atvejais yra /n/.

Svarbu, kad kaip ir anglų kalboje, vietą kartais galima nusakyti tiek su artikeliu (pvz. *in the hospital*), tiek ir be jo (pvz. *in hospital*). Tačiau reikšmė yra skirtinga; vieta, nurodyta be artikelio, yra savitu artimesniu būdu susijusi su vietą užimančiu asmeniu. Šis būdas dažnai pabrėžia vietos atliekamą funkciją.

4 užduotis

Jis bėga.	vīņš skrīēn
Ji eina.	vīņa iēt
Jam reikia bėgti.	vīņam ir ja:skriēn
Jai reikia plauti skalbinius.	vīņai ir ja:mazga: veĶa
Ji turi pinigų.	vīņai ir nauda
Jis piešia pinigų.	vīņš zi:me: naudu
Ji sprendžia problemą.	vīņa risina proble:mu
Ji bėga.	vīņa skrīēn
Jam reikia eiti.	vīņam ir ja:iēt
Jis turi problemą.	vīņam ir proble:ma
Ji turi skalbinius.	vīņai ir veĶa
Jam reikia plauti pinigų.	vīņam ir ja:mazga: nauda

Sakiniai buvo pateikti latvių kalba. Tai – baltų grupės, indoeuropiečių šeimos kalba, artimai gimininga lietuvių kalbai, bet neturinti su ja abipusio suprantamumo.

Daiktavardžiai užduotyje pavartoti su vardininko (nominatyvo) galūne *-a* ir su galininko (akuzatyvo) galūne *-u*.

Užduoties akcentas – debityvo (reikiamosios nuosakos) konstrukcija su priešdėliu *jā- /ja:/*, pavyzdžiui, *vīņa skrīēn* → *vīņai ir jāskriēn* ‘ji bėga’ → *jai yra bėgtina*‘ (t. y. ‘jai reikia bėgti’).

Svarbu, kad papildinys (objektas) debityve reiškiamas vardininko (nominatyvo) linksniu: *vīņi mazgā veĶu* → *vīņiem ir jāmazgā veĶa* (ne *veĶu!*) ‘jie plauna skalbinius’ → *jiems yra plautina skalbiniai*‘ (ne ‘skalbinius’).

Artimai susijusi yra latviškoji turėjimo konstrukcija, analogiška lietuvių kalbos *man yra sloga* arba *man yra šimtas metų*, tik vartojama ir visais likusiais atvejais. Nors lietuvių kalboje *jai yra obuolys* vargu ar gali reikšti turėjimą (bet gali reikšti, pavyzdžiui, ‘jai pasaugojome obuolį’), latvių kalboje *vīņai ir ābols* ‘jai yra obuolys’ yra įprastinis būdas reikšti turėjimą, t. y. ‘ji turi obuolį’.

Turēt taip pat yra egzistuojantis latviškas žodis, bet jis yra išlaikęs konkretesnę reikšmę *laikyti*.

5 užduotis

2, 3 ir 4 linksniuočių daiktavardžiai lotynų kalboje skirtingai „elgiasi“ tiek linksniuojami, tiek ir pridėdant kai kurias darybines priesagas:

Vienaskaitos vardininkas	<i>loc-us</i> (2)	<i>genus</i> (3)	<i>grad-us</i> (4)
Daugiskaitos vardininkas	<i>loc-i</i>	<i>gener-a</i>	<i>grad-ūs</i>
Priesaga <i>-ālis</i>	<i>loc-ālis</i>	<i>gener-ālis</i>	<i>grad-u-ālis</i>
Priesaga <i>-ātiō</i>	<i>loc-ātiō</i>	<i>gener-ātiō</i>	<i>grad-u-ātiō</i>

Į anglų kalbą yra paskolinta daug lotynų kalbos žodžių, įskaitant daugiskaitos formas (anglų k. *radius* : *radiuses*, bet taip pat ir *radius* : *radii*), bei – dar dažniau – jų darinius su priesagomis *-al* (paskolinta iš *-ālis*), *-ation* (paskolinta iš *-ātiō*), *-ous* (paskolinta iš *-ōsus*).

Pavyzdinę procedūrą, kuria galima išspręsti užduotį, pateikiame žemiau.

Procedūra (100% tikslumas)

Kokios linksniuotės lotyniškas žodis *X-us*?

Tikriname, ar egzistuoja angliškas žodis ***X-ual***.

Jei taip, lotyniškas žodis yra **4** linksniuotės.

Jei ne, tikriname, ar egzistuoja angliškas žodis ***X-al***.

Jei taip, lotyniškas žodis yra **2** linksniuotės.

Jei ne, tikriname, ar egzistuoja angliškas žodis ***X-ar***.

Jei taip, lotyniškas žodis yra **2** linksniuotės.

Jei ne, lotyniškas žodis yra **3** linksniuotės.

Praleidus procedūroje paskutinįjį testą (*X-ar*), tikslumas sumažėja iki 93%, bet šis galiausiai vis tiek buvo apvalinamas iki 100%. Priesaga *-ar* (atitinkamai lotynų *-āris*) yra priesagos *-al* variantas, pasitaikantis dalimi atvejų, kai kamiene jau yra garsas *l*, pvz. *bulbar*, *stellar*, *lumbar* bet ne **bulbal*, **stellal*, **lumbal*.

Svarbu, kad sukeitus vietomis pirmąjį ir antrąjį testus (*X-ual* ir *X-al*) tikslumas mažėja dramatiškiau – iki 75%. Kadangi testuose tikriname tik žodžių formos atitikimą, nesidomėdami, ar jie kuo nors susiję reikšme, galime gauti melagingų teigiamų rezultatų (*false positives*), tokių kaip *opal* pagal *opus*. Dėl šios priežasties, kaip ilgesnis (ir retesnis) žodžio baigmuo, *-ual* labiau tinka pirmajam testui.

6 užduotis

Lietuvių k.		Malajų k. pallava raštu		Malajų k. ir pažodinis vertimas
1	lygiakraštis trikampis	F	ஸரி ரிந் ஸச ஸிஸி	segi tiga sama sisi <i>kampas trys vienodas šonas</i>
2	lygiašonis trikampis	D	ஸரி ரிந் ஸச க்ரிகி	segi tiga sama kaki <i>kampas trys vienoda koja</i>
3	įvairiakraštis trikampis	A	ஸரி ரிந் தக்ரீ ஸச க்ரிகி	segi tiga tak sama kaki <i>kampas trys ne vienoda koja</i>
4	degalai	C	ಁಬಾಃ ಁಕ್ರೈ	bahan bakar <i>dalykas degimas</i>
5	parašas	G	தகூ தகூஃ	tandatangan <i>ženklas-ranka</i>
6	personalas	E	க்ரிகிதகூஃ	kakitangan <i>koja-ranka</i>
7	skaitinys	B	ಁಬாಃ ಁசಫುಃ	bahan bacaan <i>dalykas skaitymas</i>
8	skyryba	H	தகூ ஁ச	tanda baca <i>ženklas skaitymas</i>

7 užduotis

Uždengtieji žodžiai buvo šie:

01 02 03 04 05 06 07	08 09 10 11 12 13
s m ɔ: l k ɔ s	p l u: r ^j p ^j i
,smulkus‘	,(tu) pliuurpi‘

Vienas iš galimų atsakymų rinkinių:

smɔ:	sɔ:	mɔ:
ɔ:	u:	ɔ:l
ɔ:lk	ɔ:k	lɔ
kɔ	ɔ	ɔs
ɔp	ɔl	ɔ:lɔ
ɔ:lɔl	ɔ:l	ɔ:pɔ

Ar pastebėjote, kaip retai pavyksta iš vieno žodžio garsus tiesiogiai „persodinti“ į kitą? Ir visa tai nepaisant to, kad kalbos dažniausiai turi vos po kelias dešimtis garsų, iš kurių sudaryti visi žodžiai!

Fonotaktika pirmiausia apima žodžio pradžios ir pabaigos ribojimus – pavyzdžiui, kai kuriose kalbose žodis negali prasidėti tokiais priebalsių junginiais, kaip *ng* ar *mb*. Laikėme, kad tirkšliškių dialekte galioja tokie patys žodžio pradžios ir pabaigos ribojimai, kaip ir standartinėje (bendrinėje) lietuvių kalboje. Čia priklauso ir ribojimas, kad žodis negali baigtis minkštuoju priebalsiu.

Be to, fonotaktika apima lokalsios, tolimosios dermės bei kvantifikacijos reiškinius.

Lokaliąjį dermę susijusi su gretimų garsų ribojimais. Pavyzdžiui, lietuvių kalboje minkštieji (transkripcijoje po jų dedamas ^j ženklas) ir kietieji priebalsiai negali būti vienas šalia kito. Taip yra ir tirkšliškių dialekte.

Lokaliąją dermę įmanoma paaiškinti ir skiemens struktūros savitumus – trys šalia einantys garsai turi būti arba didėjančio, arba mažėjančio [sonoriškumo](#). Vienintelė išimtis, kai jis padidėjęs iškart gali vėl mažėti yra tada, kai ištariamas balsis.

Šiai užduočiai svarbi ir tolimoji dermė, nes Tirkšlių tarmėje veikia vienas jos atvejis – balsių harmonija – kurio nėra standartinėje kalboje. Balsiai /u:, ʊ, i:, ɪ/ beveik niekada nemaišomi viename žodyje su /ɔ:, ɔ, ɛ:, ɛ/. Palyginkite du skirtingus linksnius: /puskub^hɪ^hɪs/ ‚puskubilis‘ ir /pɔskɔbɛ^hɪ^hɛ:/ ‚puskubilio‘.

Galiausiai, iš kvantifikacijos reiškinių stebėjome tik patį paprasčiausią – žodyje turi būti bent vienas balsis.

Duomenis apie Tirkšlių tarmę ėmėme iš A. Girdenio straipsnio [Balsių asimiliacijos reiškiniai Tirkšlių tarmėje](#) (1962).